

VALERIU STOICA

Valeriu Stoica (n. 1 octombrie 1953, București) este un politician român, avocat și profesor de drept civil la Facultatea de Drept a Universității București. A devenit membru al Partidului Național Liberal (PNL) în 1990, a fost vicepreședinte al acestuia în perioada 1997 - 2001 și președinte al partidului între 17 februarie 2001 - 24 august 2002. A fost ministrul justiției în guvernele conduse de Victor Ciorbea – (12 decembrie 1996 - 29 decembrie 1997), Radu Vasile – (17 aprilie 1998 - 22 decembrie 1999) și Mugur Isărescu – (22 decembrie 1999 - 28 decembrie 2000).

Valeriu Stoica este partener fondator al Societății Civile de Avocați Stoica & Asociații, unde, împreună cu soția sa, Cristiana Irinel Stoica, a creat în ultimii ani una dintre cele mai importante firme de avocatură din România, specializată în litigii civile și comerciale.

Este autor și coautor al unui mare număr de lucrări juridice din domeniile dreptului civil, dreptului comercial, drepturilor omului.

1. Vi se pare oportună schimbarea sistemului judiciar român, prin renunțarea la un grad de jurisdicție?

Este o opțiune dificilă. Sunt argumente pertinente și în favoarea păstrării actualei arhitecturi a sistemului judiciar, și

în favoarea renunțării la apel. Am reflectat de multe ori la această problemă și, în ultimul timp, înclin spre soluția păstrării apelului. Desigur, am în vedere procese mai complicate, care au o miză mai mare, fie din punct de vedere economic, fie din punct de vedere al consecințelor instituționale. O nouă schimbare radicală a structurii procesului judiciar ar genera noi dificultăți de asimilare a noii structuri, atât la nivelul magistraților, cât și la nivelul celorlalți juriști implicați într-un fel sau altul în procesul judiciar. În plus, cât timp criteriile de competență și de onestitate nu au dus încă la consolidarea corpului magistraților, este încă necesară garanția apelului pentru corectarea eventualelor erori judiciare.

2. Considerați că ar fi necesară o reșezare a sistemului judiciar în teritoriu, cu desființarea judecătoriilor (o asemenea reformă au adoptat de curând Olanda și Franța, vizând desființarea unor instanțe mici), încât să existe trei grade ale instanțelor, astfel cum există în majoritatea covârșitoare a statelor europene: tribunal, curți de apel (sau de justiție) și Înalta Curte? Aceasta ar presupune consecințe benefice pentru resursele umane și materiale pentru sistem, posibilitatea unei judecări mai bune pe fond, eliminarea unei noi judecări pe fond în apel, instituirea recursului drept cale de atac limitată strict la problemele de drept. Înalta Curte de Casație și Justiție ar trebui să apară ca instituția judiciară ce s-ar pronunța pe întrebări preliminare vizând aplicarea unor texte de lege și recursurile împotriva sentințelor curților de apel.

Considerentele exprimate în răspunsul la întrebarea anterioară mă îndeamnă să fiu precaut și față de această soluție. Mă îndoiesc că Înalta Curte de Casație și Justiție, în actuala sa componență, ar putea să își îndeplinească rolul pe care ar trebui să-l joace în cazul unei asemenea reșezări a

sistemului judiciar în teritoriu. Deși în întrebare sunt elemente tentante care fac atractivă o asemenea reformă, nu cred că sistemul nostru judiciar a ajuns la maturitate pentru a face față unui nou șoc foarte puternic. De altfel, toate aceste idei ar fi trebuit să fie discutate cu ocazia adoptării noului Cod de procedură civilă. Cât timp ele nu pot fi preluate în acest cod, este greu de crezut că, în viitorul apropiat, va fi posibilă o nouă modificare de substanță a acestuia.

3. Apreciați că este necesară eliminarea căii de atac a apelului pentru cauzele mai simple? Dispozițiile din noile coduri de procedură sunt de ajuns?

Da, m-am pronunțat întotdeauna în sensul eliminării căii de atac a apelului în cauzele simple. Nu cred că soluțiile din proiectele actualelor coduri de procedură sunt suficiente. Aș fi preferat să se limiteze și mai mult sfera de aplicare a căii de atac a apelului.

4. În Germania, spre exemplu, în cauzele simple (plângerile contravenționale, pretențiile comerciale, litigiile de muncă) se parcurge o procedură prealabilă administrativă pentru ca în fața instanței să fie adus doar recursul, acesta fiind judecat de un singur judecător. Considerați necesară crearea unui astfel de filtru?

Există și acum proceduri prealabile administrative, dar numai în materie de contencios administrativ. Există de asemenea procedura de conciliere în cauzele comerciale. Cred că degrevarea rolului instanțelor de judecată este posibilă și printr-o asemenea soluție, dar mai ales prin sistemele alternative de soluționare a litigiilor, de genul medierii ori al arbitrajului.

5. Vedeți ca fiind o măsură favorabilă sistemului judiciar desființarea instanțelor militare, instanțe menținute cu un statut special și integrarea acestora în cadrul tribunalelor obișnuite și Curții de Apel București, ca secții militare sau completuri specializate, judecătorii urmând a avea drepturi similare judecătorilor din întreg sistemul judiciar?

Eu am optat din 1990 pentru desființarea instanțelor militare. Am reușit doar să conving că este necesară desființarea secției militare de la Înalta Curte de Casație și Justiție. Este adevărat însă că, în prezent, instanțele militare au o competență foarte restrânsă, astfel încât miza desființării instanțelor militare s-a diminuat considerabil. Rămâne doar sentimentul de inechitate generat de statutul special al judecătorilor militari.

6. Care considerați că ar fi rolul Consiliului Superior al Magistraturii în sistemul judiciar român? E necesar ca acesta să aibă în componență mai mulți reprezentanți ai societății civile? De cine să fie numiți ori cine să-i aleagă? Care ar fi criteriile pe care trebuie aceștia să le îndeplinească? E necesar să aibă o înaltă pregătire profesională și un statut profesional superior: profesori universitari, avocați renumiți, foști judecători la Curțile europene? E necesară reprezentarea celorlalte profesii judiciare (avocați, notari, consilieri judiciari) în Consiliul Superior al Magistraturii?

Experiența de până acum demonstrează că pariul pus pe Consiliul Superior al Magistraturii a fost pierdut. Transferul celor mai multe atribuții de la Ministerul Justiției la C.S.M. a fost necesar din perspectiva consolidării puterii judecătorești. Bunele intenții nu garantează însă și bunele rezultate. Desigur,

nu pledez pentru reducerea atribuțiilor C.S.M., ci pentru consolidarea acestei instituții în dublu sens: în primul rând este necesară o regândire a sistemului de alegere a membrilor C.S.M. care sunt magistrați, astfel încât să acceadă într-o asemenea poziție numai cei care au realmente calități manageriale și sunt recunoscuți pentru onestitatea și competența lor profesională; în al doilea rând, cred că diversificarea componenței C.S.M., în sensul de a cuprinde și membri care nu au calitatea de magistrați, este utilă, dar aceștia nu ar trebui să fie desemnați pe criterii politice (altfel spus, ei nu ar trebui să fie desemnați de Parlament, ci de corpuri profesionale care participă, într-un fel sau altul, la realizarea operei de justiție: avocați, profesori universitari etc.). Cât privește alegerea de către magistrați a reprezentanților lor în C.S.M., se impune creșterea rolului asociațiilor profesionale ale magistraților; acestea trebuie să fie realmente implicate în campania pentru alegerea membrilor C.S.M., să elaboreze și să propună programele pentru candidați, să organizeze dezbateri, astfel încât alegerea magistraților în C.S.M. să nu mai fie rezultatul unui proces aleatoriu, ci să permită exprimarea unor opțiuni în cunoștință de cauză.

7. Ce cale de recrutare în magistratură considerați că ar fi corespunzătoare situației actuale a societății românești: recrutarea printr-o școală superioară de pregătire deschisă oricărui absolvent al facultății de drept ori recrutarea prin examene după un număr de ani vechime în diverse profesii juridice? Considerați că se asigură o calitate net superioară a pregătirii magistraților prin o școală superioară de magistratură?

Am fost și am rămas convins că, din păcate, în România, ca și în cele mai multe țări care fac parte din familia dreptului romano-germanic, nu este posibilă adoptarea sistemului

anglo-saxon de recrutare a magistraților. Experiența demonstrează că singura cale realistă de a construi un corp puternic al magistraților rămâne recrutarea și formarea prin Institutul Național al Magistraturii. Excepțiile de la această regulă trebuie să fie minime. În orice caz, ele nu trebuie să golească regula de conținut. Mai mult, I.N.M. trebuie să asigure și formarea permanentă a magistraților. Regret că nu există tot timpul un sprijin puternic din partea C.S.M., pe de o parte, și din partea puterii executive și a puterii legislative, pe de altă parte, pentru consolidarea și dezvoltarea I.N.M..

8. Apreciați că sistemul actual de învățământ din facultățile de drept din România suferă de lacune în ce privește pregătirea studenților în diversele ramuri de drept? Dacă răspunsul în viziunea dumneavoastră e afirmativ, puteți indica acest lacune? Care ar fi rezolvarea lor și cum apreciați că este necesar a se schimba sistemul de învățământ din facultățile de drept? E necesară o colaborare strânsă între instanțe, birourile de avocați și facultățile de drept în ce privește practica studenților? Cum să se materializeze o astfel de colaborare care să fie efectivă, iar nu numai formală? Școala românească de drept poate deveni competitivă, în spațiul concurențial al Uniunii Europene?

Mă opresc numai la două dintre gravele deficiențe care există în actualul sistem de învățământ superior juridic din România. Mai întâi, sunt mari discrepanțe în ceea ce privește calitatea procesului de învățământ ca urmare a creșterii artificiale a numărului de facultăți de drept, atât în sistemul de stat cât și în cel privat. Ierarhizarea facultăților de drept în funcție de performanțe este absolut necesară. Mai mult, facultatea de drept care nu asigură un nivel minim de pregătire juridică ar trebui să-și înceteze activitatea, cu respectarea legii.

Apoi, în învățământul juridic ar trebui să existe două module, unul pentru pregătirea juridică de bază, iar altul pentru specializarea în diferite domenii. Teoretic, această a doua cerință este asigurată de masterat. Practic, nu există o reală specializare, ceea ce creează dificultăți în momentul integrării absolvenților în profesiile juridice. Parțial, aceste dificultăți sunt diminuate de școlile speciale de pregătire pentru anumite profesii juridice (pentru judecători, pentru avocați, pentru grefieri). Deocamdată, numai I.N.M. a probat o reală performanță în acest efort de specializare a absolvenților facultăților de drept. Pentru a deveni competitivă în spațiul concurențial al Uniunii Europene, școala noastră de drept are nevoie de reforme profunde, care să asigure atât performanța corpului profesoral, cât și performanța studenților.

9. Considerați că situația socială și economică a României influențează defavorabil alegerea unei anumite profesii juridice? Apreciați că interesele materiale au condus mulți absolvenți de drept de a alege una sau alta dintre profesiile juridice? Dacă răspunsul este afirmativ, cum se poate preveni o astfel de tendință?

Răspunsul este conținut în întrebare. Este cunoscut exodul magistraților către avocatură și, în general, către sectorul privat în perioada 1990-1996. Acest exod nu a putut fi oprit decât în momentul în care li s-au acordat magistraților drepturi elementare sub aspect material. Riscul este ca în prezent să fie fragilizat statutul magistraților sub acest aspect. Nu cred că doar interesele materiale determină alegerea unei profesii, dar nu se poate pretinde magistraților să fie onești și competenți fără a li se asigura un nivel de viață decent. Pe de altă parte, este la fel de adevărat că oricât de mari ar fi salariile, ele nu garantează nici cinstea, nici competența.

10. În urma numeroaselor condamnări ale României la CEDO, care sunt măsurile pe care le vedeți a fi adoptate pentru a preîntâmpina, pe de o parte, plângeri la CEDO, iar pe de altă parte condamnări în temeiul Convenției Europene a Drepturilor Omului? Considerați că judecătoria poartă vina exclusivă a acestor condamnări? Sau justițiabilul român nu cunoaște condițiile în care poate sesiza instanța de la Strasbourg, multe plângeri fiind informe?

Există explicații multiple pentru actuala situație. Mai întâi, scăderea credibilității justiției îi determină pe mulți justițiabili să speră că vor putea obține satisfacție la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Necunoașterea condițiilor de admisibilitate a plângerilor întemeiate pe Convenția Europeană a Drepturilor Omului este, de cele mai multe ori, un factor care încurajează pe justițiabilii români să se adreseze instanțelor europene. Dar trebuie să se facă distincție între fenomenul creșterii numărului de plângeri adresate CEDO și fenomenul creșterii condamnărilor României de către această instituție. Sub acest ultim aspect, responsabilitatea judecătorilor din România nu poate fi exclusă. Nu este însă singura cauză a condamnărilor. Nu de puține ori România este condamnată nu pentru încălcarea regulilor procesului echitabil, ci pentru fapte săvârșite de alte autorități publice din cadrul puterii executive sau pentru lipsa de reacție a Parlamentului în cazuri în care legislația internă nu este conformă cu Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

11. Considerați că și în prezent, în lume și în România, puterea politică exercită influență sau control asupra magistraților? Dacă răspunsul este afirmativ, în ce modalitate?

Puterea judecătorească are, cel puțin conform actualei Constituții, mai multe instrumente de a exercita influență

asupra puterii executive și a celei legislative. Dincolo de instrumentele constituționale, există însă alte formule, de cele mai multe ori netransparente, prin care clasa politică a încercat să împiedice consolidarea puterii judecătorești. Așadar, nu vorbim de puterea politică, ci de clasa politică. Din păcate, cu puține excepții, în ultimii 20 de ani nu s-a dorit în mod real să existe un arbitru puternic al jocului economic, politic și social din România. Or, cel mai puternic arbitru ar trebui să fie puterea judecătorească. De altfel, clasa politică a încercat să împiedice și consolidarea altor instituții care au același rol de arbitru: Curtea Constituțională, Curtea de Conturi, Consiliul Concurenței, etc. Este nevoie de o schimbare de mentalitate la nivelul clasei politice pentru a acorda suportul financiar și uman indispensabil pentru consolidarea puterii judecătorești. Ideea unui pact politic care să conțină o strategie pe termen mediu și pe termen lung (cel puțin 3-4 cicluri electorale) pentru consolidarea justiției ar fi o soluție rezonabilă.

12. Ce ar trebui să facă membrii corpului profesional al magistraților pentru întărirea independenței și sporirea încrederii publicului în *actul de dreptate*? Este necesară o educare a elevilor și adulților în acest sens?

Ar trebui să facă ceea ce au făcut cei peste 300 de magistrați care au semnat scrisoarea adresată Consiliului Superior al Magistraturii în legătură cu asigurarea criteriilor de integritate în procesul de selectare a judecătorilor pentru Înalta Curte de Casație și Justiție. Cred că reforma justiției depinde de două forțe complementare: voința politică în forma unui pact național și solidaritatea magistraților competenți și onești. Altfel spus, o forță din afara magistraturii și o forță din interiorul acesteia. Cât timp nu se constituie aceste două forțe și cât timp ele nu cuplează, viitorul magistraturii rămâne incert. Încrederea publicului în actul de dreptate depinde chiar de calitatea actului de dreptate. Dar această calitate îngemănează

multe trăsături: onestitate, competență, înțelegerea vieții și a spiritului dreptului, apărarea valorilor democrației constituționale, celeritatea și, nu în ultimul rând, spiritul de echitate și de bunătate. În măsura în care fac bine ceea ce fac, judecătorii pun în lucru o eficientă pedagogie a dreptății. Dimpotrivă, dacă fac rău ceea ce fac, judecătorii sporesc neîncrederea în justiție.

13. Care apreciați că este rolul avocaților în întărirea medierii, privit din perspectiva faptului că avocații sunt primii care iau contact cu persoanele aflate în diverse conflicte? Considerați că este suficient a se prevedea obligația judecătorului de a îndruma părțile la mediere, câtă vreme medierea trebuie adusă de cele mai multe ori la cunoștința publicului anterior luării în calcul a posibilității de a introduce a acțiunii în instanță?

Pentru ca avocații să recomande medierea este nevoie de o schimbare a mentalității în profesia de avocat. Asta este o altă poveste. Sper că se va înființa și revista *Forumul avocaților* și că ea îmi va pune întrebări la fel de pertinente despre avocați ca și cele pe care mi le-ați pus dumneavoastră despre magistrați.

14. În ce privește problema investițiilor, considerați că sistemul judiciar român este capabil a se autofinanța, parțial și cât? Care ar fi măsurile ce trebuie luate în acest scop?

Soluția autofinanțării este periculoasă. În perioada 1996-2000 am promovat modificări legislative care să asigure utilizarea taxelor de timbru pentru bugetul justiției. A fost o soluție provizorie. În măsura în care România s-a integrat în Uniunea Europeană, statul trebuie să asigure resursele financiare ale justiției.